

**«UNCONSCIOUS AGENTS OF COMMUNISM»: IDENTITY, SOLIDARITY AND DISTRUST
TO THE HOLODOMOR REFUGEES AS A FACTOR OF (NOT) PROVIDING RELIEF BY
ROMANIAN STATE**

**«НЕСВІДОМІ АГЕНТИ КОМУНІЗМУ»: ІДЕНТИЧНІСТЬ, СОЛІДАРНІСТЬ ТА НЕДОВІРА
ДО ВТІКАЧІВ ВІД ГОЛОДОМОРУ ЯК ЧИННИК (НЕ)НАДАННЯ ДОПОМОГИ
РУМУНСЬКОЮ ДЕРЖАВОЮ**

Максим Снігур

аспірант

E-mail: maksym.snihyr@ukma.edu.ua

ORCID: 0000-0002-6401-5186

Researcher ID: L JL-6088-2024

Національний університет Києво-Могилянська
академія, Україна

Maksym Snihyr

Postgraduate student

E-mail: maksym.snihyr@ukma.edu.ua

ORCID: 0000-0002-6401-5186

Researcher ID: L JL-6088-2024

National University of Kyiv-Mohyla Academy

ABSTRACT

This article deals with the topic of the attitude of Romanian bureaucrats towards the refugees from Soviet Ukraine at the beginning of the 1930s. Article begins with the literature review, which stresses the insufficient coverage of the topic within Ukrainian scholarship. After this, the contribution to the research in the form of incorporating and analyzing the archival materials from the State Archive of Odessa region is expressed. The unfolding of collectivization and Holodomor did put peasants in the Soviet Union into an immediate danger. This threat forced hundreds of inhabitants of the left bank of Dniester to seek refuge in Romania. The sudden exodus of population from the left bank of Dniester put forward a dilemma to the Romanian authorities. On one hand, acknowledging the moral obligation to provide relief for the refugees, Romanian bureaucrats considered people seeking asylum as a source of threat for Romanian state, citing security, sanitary and financial considerations. On the other hand, Romanian bureaucrats perceived refugees of Moldovan origin as a useful tool of propaganda against the USSR, utilizing the organizations of Moldovan refugees in spreading the information about the brutal handling of the flights from over Dniester. While the police officials were expressing the threats from refugees, the Ministry of Foreign Affairs would try to secure additional funding for providing relief to the refugees from the League of Nations. Moreover, some employees of the Romanian state, during the encounters with the refugees, were showcasing limited solidarity with them, motivated by the previous experiences of living together and appeals to the common Orthodox religion. As a result, Romanian state was unable to design a cohesive policy towards the refugees, fluctuating between solidarity and distrust.

Key words: *refugees, flight, Romania, Holodomor, interwar period, Dniester, South Bessarabia, border police.*

Постановка проблеми. Дослідження Голодомору лишаються однією з найкраще представлених тем в українській історіографії. Протягом останнього десятиліття, коло наукових проблем значно розширилося за рахунок аналізу перебігу та механізму реалізації Голодомору вищим політичним керівництвом СРСР завдяки низці новаторських досліджень. Водночас, низка тем лишилися слабо дослідженими, з огляду на недоступність архівних джерел. Однією з таких тем було питання втеч через радянсько-румунських кордон та ставлення до втікачів з боку румунської влади.

Вивчення ставлення державних службовців Румунії до втікачів з Радянської України є необхідним для поглиблення знання в такій сфері історичної науки як студії Голодомору. Розуміння мотивації прийняття рішення про (не)надання допомоги біженцям від Голодомору дозволяє розглянути втечу закордон як одну з можливих стратегій виживання, а також межі солідарності, на яку могли розраховувати втікачі на початку 1930-х років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Рух населення через радянсько-румунський кордон користувався обмеженою увагою українських дослідників. Причини цього можна вбачати не лише в мовному бар'єрі, але й в периферійності теми у студіях над Голодомором. Дотепер

більшість досліджень руху населення проводили іноземні дослідники – румунські, італійські та канадські.

Александру-Мурад Міронов, професор Бухарестського університету, першим звернув увагу на питання румунського кордону. В його статті «На мирному Дністрі: життя та смерть на кордоні між Румунією та Радянським Союзом, 1918-1940» (2008), запропоновано загальну картину руху населення та виділено кілька категорій осіб, які взаємодіяли з кордоном: втікачів, перебіжчиків та агентів, а також охарактеризовано шляхи переходу через кордон. Стаття Александру-Мурада Міронова була перекладена англійською та французькою (Mironov, 2018).

Характеризуючи історіографію досліджень про втікачів неможливо оминати науковий доробок румунського дипломата Вадима Гузуна, автора кількох книг з тематики Голодомору та біженців з СРСР в Румунії. Хоча перші роботи писалися з метою ознайомлення румунських дипломатів з історіографічними дискусіями стосовно Голодомору, пізніші роботи Вадима Гузуна, зібрані у видавничій серії «Східні справи» (Afaceri Orientale), пропонують авторський погляд на рух населення через радянсько-румунський кордон. Аналізуючи феномен біженства через Дністер, Вадим Гузун підкреслював зв'язок між кількістю втікачів та політичними змінами в СРСР й визначав два пікових періоди міграції: початок 1920-х та початок 1930-х років. Окрім безпосередньо дослідницької роботи, Вадим Гузун також виступив впорядником кількох збірок присвячених руху населення через радянсько-румунський кордон та підривної діяльності радянських спецслужб (Guzun, 2012). Науковий доробок Вадима Гузуна використовують інші дослідники цього феномену.

Андрея Кальтенбруннер, пост-докторантка Регенсбурського університету, запропонувала застосування мікроісторичного підходу до матеріалів у Національному архіві Республіки Молдова. Для нашого дослідження, важливим є один з висновків її роботи, а саме: румунські урядовці заохочували втікачів до «відкриття» власної румунськості з метою отримання громадянства, і, відповідно, права на перебування в Румунії (Kaltenbrunner 2020).

Серед інших дослідників слід назвати також професора університету Рома Тре Альберто Башчіані (Basciani, 2009) та молдавсько-канадського історика Едуарда Байдауса (Baidaus, 2024).

Тематика руху населення через радянсько-румунський кордон присутня в науковому обігу. Згадані дослідники переважно спиралися на матеріали бухарестських або кишинівських інституцій, центральних для всієї Румунії або ж регіону Бессарабії. З поля уваги дослідників руху населення через Дністер міжвоєнного періоду, таким чином, випав масив документів румунських органів правопорядку, які зберігаються в Державному архіві Одеської області. Ці документи порівняно слабо опрацьовані дослідниками, переважно ними цікавилися румунські дослідники з Галацу, котрі займалися питаннями студій націоналізму. Зокрема, документи про моральний стан населення повіту Четатя-Албе (Білгород Дністровський) опублікував проф. Артур-Віорел Тулуш (Tuluş, 2009), а також ці документи використовувала в роботі над дисертацією про румунське націєтворення в Південній Бессарабії Оана-Марія Міту (Mitu, 2021).

Виклад основного матеріалу. Протягом 1918-1940 рр. регіон між гирлом Дністра і Дунаю, який історично мав кілька назв (Південна Бессарабія, Буджак, Українське Придунав'я) входив до складу Румунії. В 1918 році територія Румунії збільшилася втричі, перетворивши її на багатоетнічну та гетерогенну державу. Південна Бессарабія була тереном, в якому румуни (та молдавани) склали безумовну меншість. Покликана об'єднати всіх румунів в одній державі, міжвоєнна Велика Румунія політично спиралася на ідею національної єдності всіх румунів, об'єднаних спільною румунською мовою та Православною Церквою (Schmitt, 2023: 57), попри той факт, що значна кількість мешканців Румунії не була православними і/ або не розмовляли румунською. Двадцятиліття міжвоєнного періоду румунський історик ментальностей Лучіан Боя характеризував як період поступового зсуву румунської національної держави від нестабільної політично «відносної демократії» до авторитарного режиму (Voia, 2012). Політична нестабільність лише посилювалася через економічні негаразди, викликані світовою кризою 1929 року. Південна Бессарабія хронічно страждала від неврожаїв у сільському господарстві та безробіття в приморських містах. Попри соціальні негаразди, регіон перебував все ж поза межами «комуністичного експерименту», був одним з кількох напрямків куди селяни з прикордонних територій СРСР могли втекти.

Вадим Гузун зазначав, що рух населення між СРСР та Румунією не зберігав один рівень, а змінювався відповідно до ситуації в СРСР. Кількість переходів збільшувалася внаслідок насильницьких дій радянської влади, або прийняття рішень, які ставили під загрозу життя біженців (Guzun, 2012:16).

Однією з таких подій стала колективізація сільського господарства. Позбавлені засобів до існування, селяни прикордонних районів УРСР почали переходити через Дністер, розраховуючи на допомогу – якщо не румунської держави, то принаймні власних родичів. Румунське Міністерство у справах Бессарабії повідомляло, що лише за 4 місяці (грудень 1931 – березень 1932), до Румунії перейшло 1110 осіб, які переважно походили з районів Молдавської Автономної Соціалістичної Радянської Республіки. Згідно з доповіддю, втікачів після затримання на кордоні перевозили до адміністративних центрів прикордонних повітів, де їм надавали забезпечення та, за потреби, медичну допомогу (Guzun, 2012: 681). Необхідно відмітити, що цей звіт запитало Міністерство закордонних справ Румунії з метою формування запиту до Ліги Націй з метою отримання фінансової допомоги на утримання біженців й не повідомляло про спроби румунської влади повертати біженців до СРСР.

Звіт Міністерства Бессарабії про переходи через кордон спирався на доповідях Директорату Поліції в Кишиневі, який збирав повідомлення прикордонників (Poliția de Frontieră) з усього кордону між СРСР та Румунією. В архіві давніх актів Державного архіву Одеської області зберігається архівна справа, в якій містяться копії доповіді командувачів прикордонних постів до префектури поліції Четатя-Албе. З 285 аркушів особової справи, 159 документів займають доповіді про те, що на території посту нічого не сталося, 105 аркушів займають однотипні доповіді про перехід через кордон, в яких повідомляються час переходу через кордон, імена та прізвища втікачів, вік, населений пункт звідки біженці втекли. Ці доповіді, попри лаконічність повідомлень, дозволяють встановити, що протягом 1932 року лише в одному регіоні румунські поліцейські затримали 472 особи, з яких переважна більшість походили з сіл на кордоні між УСРР та Румунією, які нині входять до Одеської області України або неконтрольованої Молдовою території Придністров'я (ДАОО, Ф. 847, оп. 1, с. 33).

Ці втікачі створювали для румунської влади дилему. З одного боку, румунські чиновники розглядали втікачів як загрозу для суспільного здоров'я. Так, в листі до міністра закордонних справ за грудень 1931 року, міністр внутрішніх справ генерал Решкану повідомляв про загрозу «виходу голодних людей, які страждають на інфекційні хвороби», що потребувало жорстких рішень та «привернення доброзичливої уваги Советів через дружню країну» (Guzun, 2012: 644-645), що фактично означало заклик до СРСР обмежити можливості для втечі біженців, а також видачу втікачів радянській стороні. Позиція міністра внутрішніх справ є чи не найважливішим елементом, за яким можна встановити ставлення до втікачів, оскільки втікачі одразу після перетину кордону утримувалися коштом МВС (Guzun, 2012: 644-645).

Найчіткіше позицію щодо біженців висловив Зіновіє (Або Захаріє) Хусереску, керівник Сігуранци в Бессарабії протягом 1921-1930 років. Визнаючи гуманітарний характер прийому втікачів з СРСР в Румунії, він заявляв, що «В якості ж відплати за гостинність, яку ми їм надали, більшість [втікачів] вдалася до агітації та пропаганди будь-якими шляхами, на користь російського націоналізму або більшовизму. Найчисельнішими елементами, які вторглися в країну з-за Дністра, є псевдо-біженці, тобто контрабандисти, агенти, шпигуни, комуністичні кур'єри та інші особи, що порушують державне право, яких ми ловимо навантаженими великими сумами грошей для агітації на користь анархічних течій. Ці елементи незаконно перетнули кордон в різних місцях та з підробленими документами й забезпечили собі свободу пересування через міста та села Бессарабії задля сіяння насіння анархії. Біженці, окрім політичного життя в Бессарабії та суспільного ладу, доклалися також до пертурбацій в економічному житті. Центри в яких вони осіли, стали перенаселеними, життя сильно здорожчало й спекуляція набрала тривожних пропорцій, а контрабанда значно збільшилася, завдаючи великих втрат державі та населенню» (Moraru, 2008:105). Таким чином, втікачі розглядалися шефом поліції як підривний елемент, ворожий інтересам румунської держави. Слова Хусереску були його особистою думкою, однак ця позиція проникала також у звіти румунської поліції. Так, у звіті від 1 лютого 1932 року, втікачів називано «сільськогосподарським пролетаріатом, що складно піддається наглядові, який погано впливає на місцеве населення й вчиняє навіть грабежі, взломи, крадіжки і т. д.». Автор звіту проголошував більшість втікачів з радянського боку молдованами, що означало можливість інтеграції біженців у румунську національну державу. «Однак», зазначалося у звіті, «непослідовним чином, [біженці] є проповідниками комунізму. В цьому випадку розміщення їх в бессарабських селах без засобів до життя та попередньої детоксикації від комунізму, розглядається заходом непідходящим для інтересів громадської безпеки» (Guzun, 2012:652). Таким чином, автор звіту виступав за попередню ізоляцію втікачів від решти румунського суспільства, оскільки розглядав ймовірною загрозу

«інтоксикації» румунського населення ідеями, які несвідомо поширювали б втікачі. Цю проблему автор пропонував розв'язувати за допомогою залучення до перевиховання біженців православних священників.

При цьому, саме релігія періодично виявлялася ґрунтом на якому засновувалося відчуття солідарності між румунськими державними службовцями та втікачами. В цьому випадку симптоматичною є історія румунського поліцейського Іоакима (Юхима?) Шевченка. У липні 1932 року, співробітника поліції в місті Четатя-Албе (сьогодні – Білгород-Дністровський) перевели до прикордонного посту в селі Паланка (сьогодні – в Штефан-Водському районі Республіки Молдова). Через рік, в червні 1933 року, стражника порядку II класу Іоакима Шевченка зняли з посади, у зв'язку з захворюванням вуха та сували з поліцейської служби. Але протягом цього року служби на прикордонному пості він регулярно представляв звіти командиру прикордонного посту. В серпні 1932 року, він написав три доповіді про події на кордоні. Якщо перший рапорт описував незаконний перехід через кордон двох мешканців повіту Четатя-Албе, другий та третій повністю присвячувалися втікачам. Друга доповідь, датована 12 серпня 1932 року, описує два випадки втечі. В першому випадку, він повідомляв про «кілька біженців» з прикордонного села Коротна які змогли перетнути Дністер, повернулися назад й почали голосно закликати з лівого берега «Боже збав, браття, переходити в Румунію, погану країну» (ДАОО, Ф. 848, оп. 1, с. 48, арк. 7).

Другий випадок Шевченко датував 11 серпня. Він повідомляв про затримання солдата 135 Київського гарнізонного полку який перебував у звільненні з військової частини, «побачив, що власність батьків знищена» і перейшов через кордон в Румунію. Дезертир також зазначив, нотує жандарм Шевченко, що хоча армія добре забезпечена, «що стосується населення, то воно сильно страждає» (ДАОО, Ф. 848, оп. 1, с. 48, арк. 7).

За кілька днів, 19 серпня, Іоаким Шевченко написав третій лист до свого безпосереднього керівника, в якому повідомив про групу втікачів з трьох жінок та 34-літнього чоловіка. Жінки були монахинями й розповіли жандарму про боротьбу з релігією в СРСР, де «монахів та монахинь виганяють з монастирів, знімають дзвони, а зображення христів замінюють на червоні стяги». Голод в цьому звіті згадується лише мимохідь, але жандарм підкреслює, що за свідченнями втікачів, «серед руського населення панує страшний голод», викликаний недородом. Якщо інші звіти були небагатослівними, цей звіт на 11 рядків написано на окремому аркуші. Визнаючи, що на іншому березі Дністра страждає «руське населення» (іншими словами, населення яке не входить до румунських національних уявлень про себе), Іоаким Шевченко акцентує увагу на релігійній приналежності втікачів, таким чином намагаючись схилити «шефа» до надання підтримки втікачам-православним одновірцям. Хоча в особовій справі жандарма Шевченка відсутня дата народження, постанова про призначення йому пенсії в 1933 році дозволяє припустити, що він пам'ятав період, коли кордон на Дністрі був відсутній – й досі мав відчуття солідарності з людьми по інший берег річки (ДАОО, Ф. 848, оп. 1, с. 48, арк. 8).

Неможливо визначити, наскільки було характерним почуття солідарності, висловлене Іоакимом Шевченком до біженців з Радянської України. Можливо, однак, припустити, що це почуття солідарності було однією з причин, чому радикальна позиція недопущення біженців на територію Румунії припинилася в лютому 1932 року. В ніч з 23 на 24 лютого, радянські прикордонники обстріляли групу з 62 біженців. Цей злочин дебатувався в румунському Парламенті, та послужив поштовхом до зміни політики румунського уряду. Відтепер втікачі являли собою не лише «несвідомих агентів комунізму», але також і цінний інструмент політичної пропаганди. За молдавським істориком Владіміром Солонарі, румунська влада підтримувала втікачів з СРСР за допомогою системи фінансової допомоги, стипендій на здобуття вищої освіти та субсидій для спеціалізованих видань на тематику «задністровських румунів» (Solonari, 2013:116). Ці втікачі, об'єднані в Комітет допомоги задністровським румунам, використовувалися румунською владою не стільки з метою формування претензій на регіон на лівобережжі Дністра, скільки для спроби перебити радянську пропаганду щодо Бессарабії та звинувачення в злочинах при придушенні комуністичних повстань, як от Татарбунарського повстання у 1924 році. Так, у травні 1932 року, емігрантські організації представили звернення, в якому звинуватили лівих інтелектуалів у лицемірстві щодо захисту «універсального гуманізму, коли найменша волосинка падала з голови комуністів. Чи недостатньо для їхніх вух лементу бідних молдован з лівого берега Дністра? Вони не досліджують, як іноземні журналісти, молдован котрі рятують власне життя» (Guzun, 2012:692).

Висновки. Втечі населення Радянської України з СРСР в Румунії початку 1930-х років зустрілися з двозначним ставленням до втікачів. З одного боку, румунські чиновники вбачали у них

загрозу для стабільності Великої Румунії, одночасно прикриттям для радянської розвідувальної діяльності та несвідомими агентами комунізму, з якими необхідна тривала робота для інтеграції в ширше суспільство. З іншого боку, румунські чиновники вважали втікачів корисним інструментом для підважування радянських претензій на Бессарабію. Як результат цих конфліктуючих між собою бачень, румунський уряд так і не виробив в 1932 році послідовної політики щодо біженців з Радянської України, а його підхід коливався між надаванням допомоги біженцям та спробами видачі втікачів в СРСР.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Державний архів Одеської області, Ф. 847, оп. 1, с. 33.

Державний архів Одеської області, Ф. 848, оп. 1, с. 48.

Baidaus E. (2024). The River that Killed and Saved: Illegal Border Crossing of the Dniester in Romania during Stalin's Collectivization and Great Soviet Famine in the Late 1920s – Early 1930s. *Journal of Romanian Studies*, Vol. 6, No. 1. 5-26

Basciani, A. (2011). From Collectivization of the Great Famine: Eyewitness Statements on the Holodomor by Refugees from the Ukrainian SSR, 1930-1933. *Holodomor Studies* 3/1. 1-27.

Boia L. (2012). *Capcanele istoriei. Elita românească între 1930 și 1950*. București, Humanitas.

Guzun V. (2012) *Chestiunea refugiaților de peste Nistru: Documente diplomatice și alte serviciilor române de informații, 1919-1936*. Editura Argonaut, Cluj-Napoca.

Kaltenbrunner A. (2020). Der Kollektivierung entkommen: Flucht über den Dnjestr im Oktober 1930. *Der Standard*, 19 Dezember. <https://www.derstandard.at/story/2000122477602/der-kollektivierung-entkommen-flucht-ueber-den-dnjestr-im-oktober-1930>

Mironov, A.-M. (2018). Sur Le Dniestr Paisible. Vie et Mort À La Frontière Entre La Roumanie et L'Union Soviétique, 1918-1940. *Studia Universitatis Moldaviae: Stiinte Umanistice*, 193-210.

Mitu O.-M. (2021). *Construcția națiunii și problema identitară în România Mare. Cazul Sudului Basarabiei*. Galați.

Moraru P. (2008). *La hotarul românesc al Europei. Din istoria Siguranței Generale în Basarabia, 1918-1940*. Ed. Institutului Național pentru Studiarea Totalitarismului, Busurești.

Schmitt O. J. (2023) *Biserica de stat sau biserică în stat? O istorie a Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Humanitas, București.

Solonari V. (2019). *A Satellite Empire. Romanian rule in South-Western Ukraine*. Cornell University Press, Ithaca.

Tuluș A. V. (2016). *Stări de spirit ale populației din județul Cetatea-Albă între anii 1933-1934 (documente din arhiva de Stat a Regiunii Odessa, Ucraina)*. Editura Istros a Museului Brăilei "Carol I". Brăila.

REFERENCES

Baidaus E. (2024) The River that Killed and Saved: Illegal Border Crossing of the Dniester in Romania during Stalin's Collectivization and Great Soviet Famine in the Late 1920s – Early 1930s. *Journal of Romanian Studies*, Vol. 6, No. 1. 5-26. [in English]

Basciani, A.(2011). From Collectivization of the Great Famine: Eyewitness Statements on the Holodomor by Refugees from the Ukrainian SSR, 1930-1933. *Holodomor Studies* 3/1. 1-27.

Boia L. (2012) *Capcanele istoriei. Elita românească între 1930 și 1950*. București, Humanitas. [Traps of history. Romanian elite between 1930 and 1950] [in Romanian]

Guzun V. (2012) *Chestiunea refugiaților de peste Nistru: Documente diplomatice și alte serviciilor române de informații, 1919-1936*. Editura Argonaut, Cluj-Napoca. [The question of the refugees from over Dniester: Diplomatic documents and of the Romanian intelligence services, 1919-1936] [in Romanian]

Kaltenbrunner A. (2020) Der Kollektivierung entkommen: Flucht über den Dnjestr im Oktober 1930. [Escaping Collectivization: flight over Dniester in October 1930] *Der Standard*, 19 Dezember. <https://www.derstandard.at/story/2000122477602/der-kollektivierung-entkommen-flucht-ueber-den-dnjestr-im-oktober-1930> [in German]

Mironov, A.-M. (2018) Sur Le Dniestr Paisible. Vie et Mort À La Frontière Entre La Roumanie et L'Union Soviétique, 1918-1940. *Studia Universitatis Moldaviae: Stiinte Umanistice*. 193-210. [On the peaceful Dniester. Life and Death at the border between Romania and Soviet Union, 1918-1940] [in French]

Scientific Bulletin of the Izmil State University of Humanities.
Section Historical Sciences. Issue 67

Mitu O.-M. (2021) Construcția națiunii și problema identitară în România Mare. Cazul Sudului Basarabiei. Galați. [Construction of nation and the problem of identity in Greater Romania. The case of South Bessarabia] [in Romanian]

Moraru P. (2008). La hotarul românesc al Europei. Din istoria Siguranței Generale în Basarabia, 1918-1940. Ed. Institutului Național pentru Studierea Totalitarismului, Busurești. [On the Romanian border of Europe. From the history of Siguranța Generală in Bessarabia, 1918-1940. Publisher of the National Institute for the Study of Totalitarianism] [in Romanian]

Schmitt O. J. (2023) Biserica de stat sau biserică în stat? O istorie a Bisericii Ortodoxe Române, 1918-2023. Editura Humanitas, București. [State Church or Church in State? A history of the Romanian Orthodox Church] [in Romanian]

Solonari V. (2019). A Satellite Empire. Romanian rule in South-Western Ukraine. Cornell University Press, Ithaca.

State archive of Odesa region, F. 847, op. 1, c. 33.

State archive of Odesa region, F. 848, op. 1, c. 48.

Tuluș A. V. (2016). Stări de spirit ale populației din județul Cetatea-Albă între anii 1933-1934 (documente din arhiva de Stat a Regiunii Odessa, Ucraina). Editura Istros a Museului Brăilei "Carol I". Brăila. [State of spirit among population in județ Cetatea-Albă between years 1933-1934 (documents from the State Archive of Odesa region, Ukraine. Publisher Istros of Museum of Brăila Carol I)] [in Romanian]

АНОТАЦІЯ

Темою даної статті є питання ставлення румунських чиновників до втікачів з Радянської України початку 1930-х років. Стаття починається з огляду літератури, який підкреслює недостатність розкриття теми в Українській історіографії. Після цього, підкреслюється внесок в дослідження теми втікачів з Радянської України в Румунії у формі введення до наукового обігу та аналізу архівних матеріалів з Державного архіву Одеської області. Розгортання колективізації та Голодомор створили загрозу для життя селян. Ця загроза змусила сотні мешканців лівобережжя Дністра шукати прихистку в Румунії. Раптовий для румунських урядовців вихід населення створив дилему. З одного боку, визнаючи етичний обов'язок забезпечення допомоги біженцям, румунські чиновники розглядали біженців як джерело загрози для румунської держави, вмотивованої міркуваннями державної безпеки, санітарії та економії коштів. З іншого боку, румунські чиновники розглядали біженців-молдаван як корисний інструмент пропаганди проти СРСР, використовуючи для цього організації молдавських біженців з метою поширення інформації про brutальне придушення втеч з-за Дністра. Якщо співробітники поліції підкресливали небезпеку, яку на їхню думку несли з собою втікачі, Міністерство закордонних справ намагалося забезпечити додаткове фінансування для надання допомоги втікачам від Ліги Націй. Окрім того, деякі румунські державні службовці, під час зустрічей з втікачами, виказували обмежене почуття солідарності з біженцями, вмотивоване досвідом попереднього співжиття. Окрім того, звертаючись до боротьби більшовиків з православною церквою, окремі співробітники поліції намагалися схилити поліцейське керівництво до допомоги втікачам, апелюючи до релігійних почуттів начальства. Внаслідок цих факторів, румунська держава так і не змогла сформулювати послідовну позицію з цього питання, коливаючись між солідарністю та недовірою.

Ключові слова: біженці, втеча, Румунія, Голодомор, міжвоєнний період, Дністер, Південна Бессарабія, прикордонна варта.